PRIPOROČILA

PRIPOROČILO KOMISIJE (EU) 2017/761

z dne 26. aprila 2017

o evropskem stebru socialnih pravic

EVROPSKA KOMISIJA JE–

ob upoštevanju Pogodbe o delovanju Evropske unije in zlasti člena 292 Pogodbe,

ob upoštevanju naslednjega:

(1) V skladu s členom 3 Pogodbe o Evropski uniji so cilji Unije med drugim krepiti blaginjo njenih narodov in si prizadevati za trajnostni razvoj Evrope, ki temelji na visoko konkurenčnem socialnem tržnem gospodarstvu, usmerjenem v polno zaposlenost in socialni napredek. Unija se bori proti socialni izključenosti in diskriminaciji ter spodbuja socialno pravičnost in varstvo, enakost žensk in moških, solidarnost med generacijami in varstvo pravic otrok.

(2) Člen 9 Pogodbe o delovanju Evropske unije določa, da Unija pri opredeljevanju in izvajanju svojih politik in dejavnosti upošteva zahteve, ki so povezane s spodbujanjem visoke stopnje zaposlenosti, zagotavljanjem ustrezne socialne zaščite, bojem proti socialni izključenosti in visoko stopnjo izobraževanja in usposabljanja ter varovanjem človekovega zdravja.

(3) Člen 151 Pogodbe o delovanju Evropske unije določa, da si Unija in države članice ob upoštevanju temeljnih socialnih pravic, kakor so določene v Evropski socialni listini, podpisani v Torinu 18. oktobra 1961, in v Listini Skupnosti o temeljnih socialnih pravicah delavcev iz leta 1989, prizadevajo za naslednje cilje: spodbujanje zaposlovanja, izboljšanje življenjskih razmer in delovnih pogojev, tako da se ob ohranitvi izboljšav omogoči njihova harmonizacija, ustrezno socialno zaščito, dialog med socialnimi partnerji, razvoj človeških virov za trajno visoko zaposlenost in boj proti izključenosti.

(4) Člen 152 Pogodbe o delovanju Evropske unije določa, da Unija priznava in spodbuja vlogo socialnih partnerjev na ravni Unije ob upoštevanju različnosti nacionalnih sistemov. Pospešuje dialog med socialnimi partnerji ob upoštevanju njihove avtonomije.

(5) Listina Evropske unije o temeljnih pravicah, razglašena na zasedanju Evropskega sveta v Nici dne 7. decembra 2000, ščiti in spodbuja več temeljnih načel, bistvenih za evropski socialni model. Določbe te listine se uporabljajo za institucije, organe, urade in agencije Unije ob spoštovanju načela subsidiarnosti, za države članice pa samo, ko izvajajo pravo Unije.

(6) Pogodba o delovanju Evropske unije vsebuje določbe o pristojnostih Unije, ki se med drugim nanašajo na prosto gibanje delavcev (členi 45 do 48), pravico do ustanavljanja (členi 49 do 55), socialno politiko (členi 151 do 161), spodbujanje dialoga med socialnimi partnerji (člen 154), vključno s sporazumi, ki se sklenejo in izvajajo na ravni Unije (člen 155), enako plačilom za enako delo za moške in ženske (člen 157), spodbujanje razvoja kakovostnega izobraževanja in poklicnega usposabljanja (člena 165 in 166), dejavnost Unije, ki dopolnjuje nacionalne politike in spodbuja sodelovanje na področju zdravja (člen 168), ekonomsko, socialno in teritorialno kohezijo (členi 174 do 178), oblikovanje in nadzor nad izvajanjem širših smernic ekonomskih politik (člen 121), oblikovanje in preverjanje izvajanja smernic za zaposlovanje (člen 148) ter na splošno na približevanje zakonodaje (členi 114 do 117).

(7) Evropski parlament je pozval k vzpostavitvi trdnega evropskega stebra socialnih pravic, ki bo okrepil socialne pravice, kratkoročno in srednjeročno pozitivno vplival na življenje ljudi in podprl gradnjo Evrope v 21. stoletju ([1]). Evropski svet je poudaril, da je treba gospodarsko in socialno negotovost obravnavati prednostno ter pozval k ustvarjanju obetavne prihodnosti za vse, zaščiti našega življenjskega sloga ter zagotavljanju boljših možnosti za mlade ([2]). Voditelji 27 držav članic ter Evropski svet, Evropski parlament in Evropska komisija so se v rimski agendi zavezali, da si bodo prizadevali za socialno Evropo. Ta zaveza temelji na načelih trajnostne rasti, spodbujanju gospodarskega in družbenega napredka ter koheziji in zbliževanju, obenem pa se ohranja celovitost notranjega trga ([3]). Socialni partnerji so se zavezali, da bodo še naprej prispevali k Evropi, ki prinaša koristi za delavce in podjetja ([4]).

(8) Dokončanje evropskega enotnega trga v zadnjih desetletjih je spremljal razvoj trdnega socialnega pravnega reda, ki je zagotovil napredek na področju prostega gibanja, življenjskih in delovnih razmer, enakosti spolov, zdravja in varnosti pri delu, socialne zaščite ter izobraževanja in usposabljanja. Z uvedbo eura je Unija dobila stabilno skupno valuto, ki jo uporablja 340 milijonov ljudi v 19 državah članicah in ki državljanom olajšuje vsakodnevno življenje ter jih ščiti pred finančno nestabilnostjo. Unija se je tudi znatno razširila, kar je povečalo gospodarske priložnosti in spodbudilo socialni napredek po vsej celini.

(9) Trgi dela in družbe se hitro razvijajo, z globalizacijo, digitalno revolucijo, spreminjajočimi se vzorci dela ter družbenimi in demografskimi spremembami pa nastajajo nove priložnosti in izzivi. Izzivi, kot so precejšnje neenakosti, dolgotrajna brezposelnost in brezposelnost mladih ali medgeneracijska solidarnost, so v različnem obsegu podobni v vseh državah članicah.

(10) Evropa je pokazala odločenost, da prebrodi finančno in gospodarsko krizo, rezultat njenega odločnega ukrepanja pa je, da je gospodarstvo Unije zdaj bolj stabilno, stopnja zaposlenosti rekordno visoka, brezposelnost pa se stalno znižuje. Vendar so socialne posledice krize daljnosežne, od brezposelnosti mladih in dolgotrajne brezposelnosti do tveganja revščine, zato obravnavanje teh posledic ostaja nujna prednostna naloga.

(11) V veliki meri so zaposlitveni in socialni izzivi, s katerimi se srečuje Evropa, rezultat relativno šibke rasti, ki pa je posledica neizkoriščanja potenciala pri udeležbi na trgu dela in produktivnosti. Gospodarski in družbeni napredek sta prepletena, vzpostavitev evropskega stebra socialnih pravic pa bi morala biti del širših prizadevanj za oblikovanje bolj vključujočega in trajnostnega modela rasti na podlagi krepitve konkurenčnosti Evrope, povečanja njene privlačnosti za naložbe ter ustvarjanja več delovnih mest in spodbujanja socialne kohezije.

(12) Evropski steber socialnih pravic naj bi pri obravnavanju trenutnih in prihodnjih izzivov služil kot vodilo za doseganje učinkovitih zaposlitvenih in socialnih rezultatov, neposredno povezanih z izpolnjevanjem osnovnih potreb ljudi, ter zagotavljal boljše uveljavljanje in izvajanje socialnih pravic.

(13) Za povečanje odpornosti ter poglobitev ekonomske in monetarne unije je posebej pomembno, da se močnejši poudarek nameni uspešnosti na področju zaposlovanja in socialnih zadev. Zato je evropski steber socialnih pravic v prvi vrsti namenjen evroobmočju, vendar ga lahko uporabljajo vse države članice, ki želijo v njem sodelovati.

(14) Evropski steber socialnih pravic navaja načela in pravice, ki so bistvenega pomena za poštene in dobro delujoče trge dela ter sisteme socialnega varstva v Evropi 21. stoletja. Ponovno poudarja nekatere pravice, ki so že določene v pravnem redu Unije. Dodana so nova načela, namenjena obravnavanju izzivov, ki so nastali zaradi družbenih, tehnoloških in gospodarskih sprememb.

(15) Načela, zapisana v evropskem stebru socialnih pravic, zadevajo državljane Unije ter državljane tretjih držav, ki zakonito prebivajo v EU. Sklicevanja na delavce zadevajo vse zaposlene osebe, ne glede na njihov zaposlitveni status, način ali trajanje zaposlitve.

([1]) Resolucija Evropskega parlamenta z dne 19. januarja 2017 o evropskem stebru socialnih pravic (2016/2095(INI)).
([2]) Izjava iz Bratislave z dne 16. septembra 2016.
([3]) Rimska izjava z dne 25. marca 2017.
([4]) Skupna izjava socialnih partnerjev z dne 24. marca 2017.

(16) Evropski steber socialnih pravic državam članicam ali socialnim partnerjem ne preprečuje, da ne bi vzpostavili strožjih socialnih standardov. Zlasti se noben del evropskega stebra socialnih pravic ne sme razlagati tako, da bi lahko omejeval ali negativno vplival na pravice in načela, ki so na posameznih področjih uporabe priznana v pravu Unije ali mednarodnem pravu in v mednarodnih sporazumih, katerih pogodbenica je Unija ali vse države članice, vključno z Evropsko socialno listino, podpisano v Torinu 18. oktobra 1961, in zadevnimi konvencijami in priporočili Mednarodne organizacije dela.

(17) Uresničevanje evropskega stebra socialnih pravic je skupna zaveza in odgovornost Unije, držav članic in socialnih partnerjev. Načela in pravice iz evropskega stebra socialnih pravic bi bilo treba izvajati tako na ravni Unije kot na ravni držav članic v okviru njihovih pristojnosti in v skladu z načelom subsidiarnosti.

(18) Na ravni Unije evropski steber socialnih pravic ne predvideva razširitev pristojnosti Unije, kot so določene s Pogodbama. Izvajati bi ga bilo treba v okviru teh pristojnosti.

(19) Na ravni držav članic steber spoštuje raznolikost kultur in tradicij evropskih ljudstev ter nacionalnih identitet držav članic in načina organizacije njihovih javnih organov na nacionalni, regionalni in lokalni ravni. Vzpostavitev stebra zlasti ne vpliva na pravico držav članic, da določijo temeljna načela svojih sistemov socialne varnosti, in na finančno ravnovesje teh sistemov.

(20) Socialni dialog ima osrednjo vlogo pri krepitvi socialnih pravic ter spodbujanju trajnostne in vključujoče rasti. Socialni partnerji na vseh ravneh imajo ključno vlogo pri uresničevanju in izvajanju evropskega stebra socialnih pravic v skladu z njihovo avtonomnostjo in pravico do kolektivnega ukrepanja –

SPREJELA NASLEDNJE PRIPOROČILO:

EVROPSKI STEBER SOCIALNIH PRAVIC

POGLAVJE I

Enake možnosti in dostop do trga dela

1. **Izobraževanje, usposabljanje in vseživljenjsko učenje**

Vsakdo ima pravico do kakovostnega in vključujočega izobraževanja, usposabljanja in vseživljenjskega učenja, da lahko ohrani in pridobi znanja in spretnosti, ki mu omogočajo polno udeležbo v družbi in uspešno obvladovanje prehodov na trgu dela.

2. **Enakost spolov**

(a) Na vseh področjih, tudi v zvezi z udeležbo na trgu dela, pogoji za zaposlitev in poklicnim napredovanjem, je treba zagotoviti in spodbujati enako obravnavanje in enake možnosti žensk in moških.

(b) Ženske in moški imajo pravico do enakega plačila za delo enake vrednosti.

3. **Enake možnosti**

Ne glede na spol, raso ali narodnost, vero ali prepričanje, invalidnost, starost ali spolno usmerjenost ima vsakdo pravico do enakega obravnavanja in enakih možnosti v zvezi z zaposlitvijo, socialno zaščito, izobraževanjem ter dostopom do blaga in storitev, ki so na voljo javnosti. Spodbujajo se enake možnosti nezadostno zastopanih skupin.

4. **Aktivna podpora zaposlovanju**

(a) Vsakdo ima pravico do hitre in prilagojene pomoči za izboljšanje možnosti za zaposlitev ali samozaposlitev. To vključuje pravico do podpore za iskanje zaposlitve, usposabljanje in prekvalifikacijo. Vsakdo ima pravico, da med poklicnimi prehodi prenese socialno zaščito in pravice do usposabljanja.

(b) Mladi imajo pravico do nadaljnjega izobraževanja, vajeništva, pripravništva ali ponudbe za zaposlitev v štirih mesecih od dne, ko postanejo brezposelni ali prenehajo z izobraževanjem.

(c) Brezposelni imajo pravico do prilagojene, stalne in ustrezne podpore. Dolgotrajno brezposelni imajo najpozneje po 18 mesecih brezposelnosti pravico do poglobljene individualne ocene.

POGLAVJE II

Pošteni delovni pogoji

5. **Varna in prilagodljiva zaposlitev**

(a) Ne glede na vrsto ali trajanje zaposlitvenega razmerja imajo delavci pravico do poštenega in enakega obravnavanja v zvezi z delovnimi razmerami, dostopom do socialne zaščite in usposabljanjem. Spodbuja se prehod k zaposlitvam za nedoločen čas.

(b) V skladu z zakonodajo in kolektivnimi sporazumi se delodajalcem zagotovi potrebna prožnost, da se lahko hitro prilagodijo na spremembe v gospodarskem okolju.

(c) Spodbujajo se inovativne oblike dela, ki zagotavljajo kakovostne delovne razmere. Spodbujata se podjetništvo in samozaposlovanje. Olajšuje se delovna mobilnost.

(d) Preprečujejo se zaposlitvena razmerja, ki vodijo do negotovih delovnih razmer, vključno s prepovedjo zlorab netipičnih pogodb o zaposlitvi. Poskusne dobe ne bi smele trajati nerazumno dolgo.

6. **Plače**

(a) Delavci imajo pravico do poštenih plač, ki zagotavljajo dostojen življenjski standard.

(b) Zagotovijo se primerne minimalne plače, ki omogočajo izpolnjevanje potreb delavcev in njihovih družin glede na nacionalne gospodarske in socialne razmere ter hkrati zagotavljajo dostop do zaposlitve in motivacijo za iskanje dela. Preprečuje se revščina zaposlenih.

(c) Plače se določijo na pregleden in predvidljiv način v skladu z nacionalnimi praksami in ob spoštovanju avtonomnosti socialnih partnerjev.

7. **Informacije o pogojih za zaposlitev in zaščiti v primeru odpustitve**

(a) Delavci imajo pravico, da so ob nastopu zaposlitve pisno obveščeni o svojih pravicah in dolžnostih, ki izhajajo iz zaposlitvenega razmerja, vključno o poskusni dobi.

(b) Pred odpustitvijo imajo delavci pravico, da so obveščeni o razlogih in da se jim določi razumno dolg odpovedni rok. Imajo pravico do dostopa do učinkovitega in nepristranskega reševanja sporov ter, v primeru neupravičene odpustitve, do odškodnine, vključno s primernim nadomestilom.

8. **Socialni dialog in udeležba delavcev**

(a) Potrebno je posvetovanje s socialnimi partnerji glede zasnove in izvajanja ekonomskih, zaposlitvenih in socialnih politik v skladu z nacionalnimi praksami. Spodbujati jih je treba k pogajanjem in sklenitvi kolektivnih pogodb v zadevah, ki jih zadevajo, ter spoštovati njihovo avtonomijo in pravico do kolektivnih ukrepov. Če je primerno, se sporazumi med socialnimi partnerji izvajajo na ravni Unije in njenih držav članic.

(b) Delavcem oziroma njihovim predstavnikom je treba omogočiti pravočasno obveščanje in posvetovanje o zadevah, ki jih zadevajo, zlasti v primeru prenosa, prestrukturiranja in združitve podjetij ter kolektivnega odpuščanja.

(c) Spodbuja se podpora za večjo zmogljivost socialnih partnerjev pri krepitvi socialnega dialoga.

9. **Usklajevanje poklicnega in zasebnega življenja**

Starši in osebe, ki morajo skrbeti za druge, imajo pravico do ustreznega dopusta in prožnih ureditev dela ter dostopa do storitev oskrbe. Ženske in moški imajo enak dostop do posebnega dopusta za opravljanje obveznosti oskrbe in se jih spodbuja, da ga uporabijo uravnoteženo.

10. **Zdravo, varno in primerno delovno okolje ter varstvo podatkov**

(a) Delavci imajo pravico do visoke ravni varovanja zdravja in varnosti pri delu.

(b) Delavci imajo pravico do delovnega okolja, prilagojenega njihovim poklicnim potrebam, ki jim omogoča daljšo udeležbo na trgu dela.

(c) Delavci imajo pravico do varovanja njihovih osebnih podatkov v okviru zaposlitve.

POGLAVJE III

Socialna zaščita in vključevanje

11. **Otroško varstvo in podpora za otroke**

(a) Otroci imajo pravico do cenovno dostopne in kakovostne predšolske vzgoje in varstva.

(b) Otroci imajo pravico do varstva pred revščino. Otroci iz prikrajšanih okolij imajo pravico do posebnih ukrepov za izboljšanje njihovih možnosti.

12. **Socialna zaščita**

Ne glede na vrsto ali trajanje zaposlitvenega razmerja imajo delavci ter v primerljivih pogojih tudi samozaposleni pravico do primerne socialne zaščite.

13. **Nadomestila za primer brezposelnosti**

Brezposelni imajo pravico do primerne aktivacijske podpore javnih služb za zaposlovanje za (ponovno) vključitev na trg dela ter za razumno dolgo obdobje do primernega nadomestila za brezposelnost v skladu z njihovimi prispevki in nacionalnimi pravili glede upravičenosti. Takšna nadomestila ne odvračajo od hitre ponovne zaposlitve.

14. **Minimalni dohodek**

Vsakdo brez zadostnih sredstev ima pravico do primernega minimalnega dohodka, ki zagotavlja dostojno življenje v vseh obdobjih ter učinkovit dostop do potrebnega blaga in storitev. Za tiste, ki so delovno sposobni, bi se moral minimalni dohodek kombinirati s pobudami za (ponovno) vključitev na trg dela.

15. **Dohodki in pokojnine za starejše**

(a) Upokojeni delavci in samozaposleni imajo pravico do pokojnine, ki ustreza njihovim prispevkom in zagotavlja primeren dohodek. Ženske in moški imajo enake možnosti za pridobitev pokojninskih pravic.

(b) Vsi starejši imajo pravico do sredstev, ki jim zagotavljajo dostojno življenje.

16. **Zdravstveno varstvo**

Vsakdo ima pravico do pravočasnega dostopa do kakovostnega preventivnega in kurativnega zdravstvenega varstva.

17. **Vključevanje invalidov**

Invalidi imajo pravico do dohodkovne podpore, ki zagotavlja dostojno življenje, storitev, ki jim omogočajo udeležbo na trgu dela in v družbi, ter delovnega okolja, prilagojenega njihovim potrebam.

18. **Dolgotrajna oskrba**

Vsakdo ima pravico do cenovno dostopnih in kakovostnih storitev dolgotrajne oskrbe, zlasti oskrbe na domu in skupnostnih storitev.

19. **Stanovanja in pomoč za brezdomce**

(a) Dostop do socialnih stanovanj ali kakovostne pomoči pri pridobitvi stanovanj se zagotavlja vsem socialno ogroženim.

(b) Ranljive osebe imajo pravico do primerne pomoči in zaščite pred prisilno izselitvijo.

(c) Brezdomcem se zagotovijo primerna zatočišča in storitve, da se spodbudi njihovo socialno vključevanje.

20. **Dostop do osnovnih storitev**

Vsakdo ima pravico dostopa do kakovostnih osnovnih storitev, vključno z vodo, higieno, energijo, prevozom, finančnimi storitvami in digitalnimi komunikacijami. Socialno ogroženim osebam so na razpolago ukrepi za pomoč pri dostopu do teh storitev.

V Bruslju, 26. aprila 2017

Za Komisijo
Marianne THYSSEN
Članica Komisije